

N. Onyshchenko. Features of the reform of the Netherlands education system

The article analyzes the features of reforming the educational system of the Netherlands. It is noted that the education system in the Netherlands is characterized by democracy, openness, accessibility, innovation and consists of preschool education (child care centers, kindergartens, private mini-kindergartens in a host family); school / secondary education: primary school education at the age of 4-12; complete secondary education at the age of 12-18 in three types of schools (universities, polytechnic institutions of higher education and institutes of international education). Attention is focused on the fact that the diplomas of all Dutch universities have the same value and are recognized by other countries, and the key feature of professional training in universities and higher professional educational institutions in the Netherlands is the involvement of students in conducting scientific research. It is noted that the organization of professional training of specialists in the universities of the Netherlands is under the influence of important transformations related to the Bologna process. The Dutch-Flemish Accreditation Organization plays an important role in the continuous improvement of professional training in modern universities in the Netherlands. It is noted that the Netherlands is a world leader in the development of information and communication technologies. It was determined that the following features are characteristic of the education system of the Netherlands: wide academic freedom, a multi-level model of pedagogical education, in particular, there is a wide range of programs: Bachelors Programs (with a bachelor's degree); Master Programs (with master's degree); Doctorate (Ph) Programs (scientific work on a doctoral dissertation), etc.; academic flexibility in choosing subjects; high quality of training of pedagogical personnel, which meets the best international standards; the education system is decentralized; digitization of the educational environment (Studielink, Canvas); considerable attention is paid to the study of foreign languages; the opportunity to master several specialties; perfect system of educational registers; guaranteeing students the opportunity to continue their training after obtaining a bachelor's degree by offering them master's programs without entrance exams, focusing on the study of professional subjects; the possibility of choosing the direction of professional training (scientific or practical), choosing the content of the educational program; combination of educational and research activities, targeted grant state financial support for professional training, etc.

Key words: educational system reform, professional training of specialists, structure of the education system, higher education, features of the education system, scientific research, modern university education, trends in professional training of teachers, digital educational environment, information and communication technologies, the Netherlands.

УДК 316.6

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.26>

Поник Ю. В.

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ВІЙСЬКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Стаття проводить глибокий аналіз процесу соціалізації у військовому контексті, досліджуючи способи, якими індивіди засвоюють та відтворюють соціальні норми, цінності та поведінкові патерни всередині військового середовища. В даному дослідженні розглядається вплив військового середовища на розвиток особистості, з акцентом на формуванні лідерських якостей, дисципліни та командної роботи. Аналіз показує, що строгі норми та високий рівень відповідальності у військовому житті сприяють зміцненню самодисципліни та вмінню ефективно працювати в команді. Також розглядається, як ці умови впливають на психологічну стійкість особистості, роблячи військовослужбовців більш здатними адаптуватися до стресових ситуацій і вирішувати складні завдання. Окрім цього, аналізуються складнощі адаптації до цивільного життя після завершення військової служби, включаючи емоційні та психологічні виклики. Емоційні та психологічні виклики, з якими стикаються військовослужбовці, є складною та багатогранною проблематикою. Це включає в себе різноманітні аспекти, такі як стрес та травми, що виникають у бойових умовах, розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР), а також емоційну відсутність і відчуження від сім'ї, друзів та суспільства. Ці проблеми можуть ускладнювати адаптацію до цивільного життя після демобілізації, викликаючи додаткові виклики в особистих та професійних сферах. Часто військовослужбовці відчувають недостатнє суспільне розуміння та підтримку, що може поглиблювати відчуття ізоляції та самотності. Стаття також підкреслює важливість підтримки та доступу до ресурсів для військовослужбовців. Значна увага приділяється дослідженню впливу військової ідентичності на особистісний розвиток, враховуючи етичні та моральні аспекти. Автори визначають ключові напрямки для подальших досліджень, які допоможуть глибше зрозуміти динаміку соціалізації в військовому середовищі, включаючи вплив культурних факторів та індивідуальних особливостей на адаптаційні процеси. Вони також підкреслюють необхідність комплексного підходу до вирішення виявлених проблем, який би об'єднував психологічні, соціальні та структурні перспективи, забезпечуючи більш всебічне розуміння впливу військової служби на особистість.

Ключові слова: соціалізація, особистість, військове середовище, лідерство, психологічна стійкість, соціальна адаптація, військовослужбовець, особистісний розвиток.

Соціалізація особистості у військовому середовищі стикається з викликами та перспективами, що суттєво впливають на розвиток індивіда. Військове середовище, з його строгою дисципліною, ієрархічною структурою та високим рівнем стресу, формує особливі цінності, поведінкові норми та соціальні навички,

відмінні від цивільного життя. Це включає розвиток командної роботи, лідерських якостей, самодисципліни та витривалості. Однак, водночас, військовослужбовці можуть зіткнутися з проблемами адаптації до цивільного життя після служби, включаючи труднощі з відновленням цивільних відносин, проблеми психологічної адаптації та інтеграції у невійськове суспільство. Таким чином, соціалізація у військовому середовищі вимагає глибокого розуміння її впливу на особистість та розробки стратегій для забезпечення плавного переходу військовослужбовців до цивільного життя.

Мета статті полягає у глибокому дослідженні та всебічному аналізі процесу соціалізації особистості в рамках військового середовища. Вона фокусується на виявленні викликів та перспектив, які виникають у даному контексті.

Завданнями статті є: 1) визначення ключових понять "соціалізація", "особистість" та "військове середовище" для забезпечення чіткого розуміння теми; 2) дослідження основних аспектів соціалізації; 3) аналіз формування особистості у військових умовах; 4) вивчення викликів та проблем військової соціалізації; 5) оцінка перспектив розвитку особистості у військовому середовищі.

Для дослідження соціалізації особистості у військовому середовищі використано різноманітні методи, включаючи спостереження за поведінкою у військових умовах для оцінки впливу на соціалізацію та мета-аналіз наукових робіт для узагальнення існуючих даних про соціалізацію в такому середовищі. Цей підхід дозволяє визначити послідовність і виявити основні напрями в дослідженнях, пов'язаних із цією тематикою.

Сучасні наукові роботи авторів, таких як Г. В. Бондарев П. П. Круть [1], а також А. В. Глушков [3], у сфері соціалізації особистості в військових умовах, фокусуються на проблемах, з якими стикаються військові після переходу до цивільного життя. У дослідженнях Н. В. Замотаєвої [4] та В. Ключкова [5] особлива увага приділяється впливу військової ідентичності на психологічне благополуччя військовослужбовців. У роботі С. Петреченка, Ю. Курилюка, О. Юрика [7] підкреслюється значення соціальної інтеграції та необхідності підтримки військовослужбовців. Автори також звертають увагу на виклики, які виникають при адаптації до нових соціальних ролей та змін у оточенні після повернення з військової служби. У дослідженні Ю. Л. Бриндікова [2] акцентується на необхідності зрозуміти, як військова культура впливає на розвиток особистості. Також наголошується на важливості всебічної підтримки для військовослужбовців для їхньої успішної адаптації до цивільного життя.

Розглянемо ключові поняття "соціалізація", "особистість" та "військове середовище", які є важливими для розуміння процесів формування індивіда у військових умовах. Соціалізація визначається як процес, у ході якого індивід набуває знання, навички, цінності та поведінкові моделі, необхідні для ефективного функціонування в суспільстві, що у військовому контексті включає адаптацію до норм, правил та культури військового життя [1, с. 10]. Особистість – це комплекс характеристик, емоційних реакцій та поведінкових патернів, які визначають унікальність індивіда, причому у військовому середовищі особистість має ключове значення у контексті лідерства, витривалості, дисципліни та командної роботи [1, с. 51]. Військове середовище – це особливий контекст, характеризується строгими ієрархіями, дисципліною, високим рівнем організації та часто стресовими умовами, що вимагає від особистості певних якостей та стратегій адаптації [4, с. 134]. Ці умови впливають на формування та розвиток індивіда, визначаючи специфічні особливості соціалізації у військовому середовищі.

Характеристики військової соціалізації включають декілька ключових аспектів: строгу дисципліну, яка передбачає дотримання чітких правил та порядків, що регулюють поведінку військовослужбовців; ієрархічну структуру з чітко визначеними ролями та обов'язками; акцент на командній роботі та колективізмі для досягнення спільних цілей; підготовку до фізичної та психологічної витривалості у складних умовах; патріотизм та лояльність до країни та військових традицій; навички адаптації до змін та непередбачуваних умов; систематичне навчання та розвиток професійних військових навичок; та наголос на етичних нормах та відповідальності [6]. Ці характеристики військової соціалізації формують середовище, яке спрямоване на підготовку особистості до ефективного функціонування та виконання завдань у військових умовах.

Військові організації мають значний вплив на формування особистості, розвиваючи дисципліну, самоконтроль, лідерські навички, стресостійкість та організованість. Чітка ієрархія навчає управлінню командами та вирішенню конфліктів. Високий рівень стресу та невизначеність середовища сприяють психологічній витривалості, а військовий спосіб життя вчить відданості та плануванню. Служба в різних культурних умовах розвиває соціальну адаптивність. Етичні норми та цінності військового середовища формують моральну відповідальність та чесність, виховуючи зрілу особистість [5, с. 68].

Роль дисципліни та підпорядкування у військовому середовищі має вирішальне значення. Дисципліна забезпечує порядок і єдність, що є основою для ефективної роботи будь-якого військового підрозділу. Вона допомагає утримувати структуру і забезпечити розуміння кожним солдатом своїх обов'язків і ролі у загальному контексті. Підпорядкування також критично важливе, оскільки воно дозволяє швидко та ефективно реагувати на команди та координувати дії у складних та стресових ситуаціях, що особливо важливо в військових операціях, які часто вимагають швидких рішень та беззаперечного виконання наказів. Окрім того, дисципліна і підпорядкування вчать особистості відповідальності та самоконтролю, що є необхідними для підтримки моралі і бойового духу військовослужбовців [3, с. 46]. Ці аспекти також сприяють розвитку взаємодовіри та командного духу, які є ключовими для успішного ведення військових операцій.

Розвиток лідерських якостей та відповідальності є невід'ємною частиною особистісного та професійного зростання, особливо у військовому середовищі, де лідерство вимагає не лише здатності керувати іншими, але й уміння приймати важливі рішення під тиском та в умовах нестабільності. Розвиток комунікаційних навичок є фундаментальним для ефективного лідерства, оскільки лідер повинен чітко та переконливо передавати свої думки та інструкції. Прийняття відповідальності за власні рішення та їх наслідки, навіть якщо вони негативні, є важливою частиною лідерської ролі, так само як і швидке та ефективне прийняття рішень у критичних ситуаціях. Лідери повинні вміти вирішувати конфлікти між членами команди, створюючи здорове та продуктивне середовище, а також працювати над розвитком своїх підлеглих, надаючи їм можливості для навчання та професійного розвитку. Вони також повинні демонструвати високі стандарти поведінки та професіоналізму, слугуючи зразком для наслідування, що включає чесність, відданість обов'язку, силу характеру та здатність до самокритики. Адаптивність та гнучкість у реагуванні на зміни та непередбачувані ситуації, розвиток емоційного інтелекту для розуміння та керування емоціями себе та інших, вміння мотивувати підлеглих та підтримувати їхній моральний дух, а також неперервне самовдосконалення через вивчення нових методів та підходів, є ключовими складовими ефективного лідерства у військовому середовищі [3, с. 50].

У військовому контексті, де ситуації часто характеризуються високим рівнем стресу та невизначеності, розвиток лідерських якостей є особливо важливим, оскільки лідери у військових структурах не тільки керують операціями, але й впливають на життя та благополуччя своїх підлеглих, тому від їх здібностей залежать не тільки успіх місії, але й безпека та моральний стан команди [1, с. 177]. Також важливо підкреслити, що лідерство не обмежується лише вищими чинами; воно може і повинно практикуватися на всіх рівнях військової ієрархії, з кожним військовослужбовцем, який має потенціал для розвитку лідерських якостей, при цьому військові організації часто надають відповідні навчальні програми та можливості для їх розвитку.

Військова підготовка має значний вплив на розвиток психологічної стійкості військовослужбовців, охоплюючи не лише фізичну, але й ментальну та емоційну готовність до викликів служби. Ключові аспекти цього процесу включають підвищення стресостійкості через створення стресових ситуацій для навчання ефективного їх подолання, розвиток ментальної жорсткості для зосередження на місії незважаючи на фізичну втоми чи емоційний стрес, виховання рішучості та самодисципліни для прийняття важливих рішень під тиском, а також вдосконалення навичок вирішення проблем та критичного мислення. Важливість розвитку емоційного інтелекту, який допомагає краще справлятися з емоційними викликами, також підкреслюється у військовій підготовці, разом із акцентом на командній роботі та взаємопідтримці для міцних взаємовідносин і соціальної підтримки. Також навчання адаптуватися до змінних умов і непередбачуваних ситуацій є важливим елементом психологічної стійкості, а сучасні військові програми часто включають компоненти психологічного консультування та підготовки для розуміння та керування стресом, тривогою та іншими психологічними викликами [4, с. 268].

Соціальні навички та командна робота є ключовими компонентами успішної військової діяльності та ефективної взаємодії всередині військових колективів, зокрема через розвиток ефективних комунікаційних навичок, які є основою для успішної командної роботи, дозволяючи чітко висловлювати думки та розуміти інструкції, а також вміння працювати в команді, необхідне для виконання військових завдань. Емпатія та розуміння сприяють міцним міжособистісним відносинам, є ключовими для високої командної ефективності та морального духу, а уміння вирішувати конфлікти всередині команди є невід'ємною частиною військової служби. Лідерство та підпорядкування, а також адаптивність до змінних умов, є важливими для успішної командної роботи, в той час як взаємодопомога, повага та довіра є фундаментом для вдалої співпраці. Постійне навчання та розвиток командних та соціальних навичок через участь у спільних тренуваннях та місіях сприяють зміцненню командних зв'язків та покращенню взаєморозуміння, підкреслюючи критичну роль соціальних навичок та командної роботи у військовому середовищі, де успіх місії часто залежить від злагодженої роботи команди, взаємної підтримки та ефективної взаємодії [4, с. 294].

Емоційні та психологічні виклики становлять значну частину життя військовослужбовців, впливаючи на них глибоко і різноманітно, від переживання миттєвого стресу до довгострокових психічних наслідків. Серед цих викликів важливе місце займають стресові ситуації в бою, де військові стикаються з безпосередньою загрозою життю та необхідністю швидкого прийняття складних рішень. Посттравматичний стресовий розлад, що розвивається через травматичні події, виявляється у флешбеках, кошмарах та почутті безнадійності. Тривале перебування у напружених умовах може викликати емоційне вигорання та відчуження від близьких та суспільства. Військовослужбовці можуть зіткнутися з проблемами повернення до звичайного цивільного життя, особливо при наявності психологічних проблем, а також з відчуттям нерозуміння з боку суспільства, що посилює відчуття ізоляції. Військова служба також може негативно позначитися на сімейних та особистих стосунках через довготривалі розлуки. Інтенсивні фізичні навантаження та брак сну призводять до фізичного та психологічного виснаження. Військова служба може спонукати до переосмислення життєвих пріоритетів та цінностей, створюючи внутрішні конфлікти, а також ставити перед військовослужбовцями моральні та етичні дилеми, пов'язані з бойовими діями та виконанням завдань [7, с. 4].

Враховуючи ці виклики, важливо, щоб військові організації надавали ефективну підтримку своїм членам, включаючи доступ до психологічної допомоги, програм реабілітації та консультування. Також важливо

підтримувати середовище, де військовослужбовці можуть відкрито обговорювати свої переживання та емоції, щоб знизити ризик хронічного стресу та психологічних розладів. Суспільство також повинно усвідомлювати ці виклики та надавати відповідну підтримку військовослужбовцям.

Перехід до цивільного життя після військової служби може бути складним завданням для багатьох військовослужбовців, тому що військове життя значно відрізняється від цивільного. Основними проблемами є знаходження роботи після демобілізації, оскільки військовослужбовцям часто важко адаптувати військові навички до цивільного ринку праці та пояснити їх цінність роботодавцям. Психологічна адаптація також є великим викликом, оскільки військовослужбовці можуть боротися з наслідками ПТСР, депресії та тривоги, і відчувати труднощі з адаптацією до менш структурованого цивільного життя. Військова служба також може вплинути на сімейні відносини через тривалі розлуки, створюючи виклики для відновлення цих стосунків або адаптації до змін, які відбулися. Зміна особистісної ідентичності та визначення ролі в цивільному житті також може бути складною, як і вирішення фінансових проблем у відсутності стабільного доходу. Після закінчення військової служби військовослужбовці можуть відчувати втрату військового товариства та підтримки, що може спричинити почуття ізоляції, а ті, хто повертається з фізичними травмами або хронічними станами, зіштовхуються з необхідністю тривалого лікування та адаптації до життя з обмеженнями [2, с. 84].

Військовослужбовці також часто стикаються з проблемою соціальної ізоляції після повернення до цивільного життя, оскільки можуть відчувати відчуженість від суспільства, яке може не повністю розуміти або визнавати їхній досвід та жертви, що може призвести до самотності. Отримання доступу до необхідних медичних, психологічних та соціальних послуг також може бути складним, особливо якщо військовослужбовці не обізнані з доступними ресурсами або не знають, як ними скористатися. Військова служба може змінити світогляд, внаслідок чого військовослужбовці можуть відчувати, що їхні цінності та переконання не відповідають цивільним реаліям, створюючи внутрішній конфлікт та потребу в переосмисленні особистої ідентичності. Багато військовослужбовців також зіштовхуються з викликом відновлення професійної ідентичності та будівництва нової кар'єри після років служби. Для полегшення цього переходу, важливо, щоб військовослужбовці мали доступ до ресурсів і підтримки, включаючи професійну перекваліфікацію, кар'єрне консультування, психологічну підтримку та медичне обслуговування, а суспільство повинно бути обізнане про ці виклики і активно підтримувати військовослужбовців у їхньому переході до цивільного життя [7, с. 5].

Військова служба може суттєво впливати на міжособистісні відносини та сімейне життя, пропонуючи виклики для військовослужбовців та їх родин. Довготривалі відрядження ведуть до тривалих розлук, ускладнюючи підтримку відносин і спільне побутове життя. Часто після повернення додому військовослужбовці не можуть відкритися про свої переживання, особливо травматичні, що створює бар'єри у спілкуванні з родиною. Емоційні та психологічні проблеми, такі як ПТСР, депресія та тривожні розлади, серйозно впливають на особистісні та сімейні стосунки. Під час тривалих розлук члени сім'ї адаптуються до нових ролей, що вимагає повторного визначення та пристосування цих ролей після повернення військового. Фінансовий тиск та адаптація до сімейного життя після тривалої відсутності також можуть бути складними. Діти військовослужбовців відчують наслідки служби своїх батьків через розлуки та зміни у поведінці або емоційному стані батьків. Інтимні стосунки також визначаються відсутністю, емоційною віддаленістю або психологічними травмами. Сім'ї можуть відчувати соціальну ізоляцію, особливо якщо часто переїжджають або живуть на військових базах, а також страждати від стресу, пов'язаного з безпекою близьких у небезпечних зонах. Важливість підтримки та доступу до ресурсів, таких як психологічна підтримка, для сімей військовослужбовців є критичною, а також виховання дітей без батьківської присутності через важливі моменти їхнього життя може впливати на взаємини та емоційну близькість [6].

Ці виклики вимагають особливої уваги, підтримки та розуміння від обох сторін – як військовослужбовців, так і їхніх сімей. Ефективне спілкування, психологічна підтримка, залучення до спільнот та сімейних програм можуть істотно допомогти в адаптації та підтримці міцних сімейних відносин.

Військова служба, попри свої численні виклики, також пропонує значні можливості для особистісного зростання та розвитку, сприяючи формуванню різноманітних цінних якостей та навичок. Вона сприяє розвитку лідерських навичок, включаючи прийняття рішень, управління командами та розв'язання конфліктів, які є ключовими в військовому навчанні та досвіді. Високий рівень фізичної та психологічної стійкості розвивається через витривалість, необхідну для ефективного подолання труднощів та стресових ситуацій. Військова служба також виховує ефективну командну роботу, розвиваючи вміння взаємодіяти, спілкуватися та підтримувати інших, а також сприяє самодисципліні та організованості через строгий дисциплінарний режим. Адаптивність та гнучкість розвиваються через часті зіткнення зі швидко змінними обставинами, а робота в міжнародному контексті підвищує навички крос-культурного спілкування та розуміння. Професійні навички, здобуті під час військової служби, такі як медичні знання, інженерія, логістика, можуть бути корисними у цивільному житті, а військова служба також акцентує на моральних та етичних принципах, виховуючи відданість, честь та відповідальність [5, с. 76]. Усі ці навички та якості можуть стати важливим фундаментом для подальшого особистісного зростання та розвитку в різних аспектах життя.

Програми підтримки та ресурси для військовослужбовців відіграють ключову роль у забезпеченні їх благополуччя та сприяють успішній адаптації до цивільного життя після служби. Важливі аспекти цих програм включають психологічну підтримку з консультуванням та терапією для тих, хто страждає від ПТСР,

депресії, тривожності та інших психічних проблем; кар'єрне консультування та перекваліфікація, що допомагають військовослужбовцям адаптуватися до цивільного ринку праці; освітні програми для отримання вищої освіти або додаткового професійного навчання; високоякісне медичне обслуговування, включаючи лікування фізичних травм та хронічних станів; фінансова підтримка, включаючи допомогу в управлінні боргами та фінансове планування; соціальна підтримка через групи підтримки та спільноти; юридична допомога у вирішенні питань, пов'язаних з військовою службою; програми підтримки сімей, включаючи консультування та допомогу у адаптації до змін у сімейному житті; а також ресурси для адаптації до інвалідності, пов'язаної з військовою службою. Ці ресурси та програми сприяють емоційному, професійному та соціальному добробуту військовослужбовців, забезпечуючи їм необхідну підтримку для більш плавного переходу до цивільного життя [2, с. 85].

Висновки. Висновки останніх досліджень у сфері соціалізації особистості у військовому середовищі вказують на складність процесу адаптації військовослужбовців до цивільного життя. Підкреслюється важливість розуміння впливу військової культури на особистісний розвиток та необхідність комплексної підтримки.

Перспективи подальших досліджень можуть включати глибший аналіз психологічних аспектів соціалізації в військовому контексті та розробку ефективних стратегій для підтримки військовослужбовців у їхньому переході до цивільного життя.

Використана література:

1. Бондарев Г. В., Круть П. П. Основи військової психології: навч. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 272 с.
2. Бриндіков Ю. Л. Концепція доцільності функціонування Центру комплексної реабілітації та допомоги учасникам бойових дій на базі Хмельницького національного університету. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 72. Київ, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 82-86. URL : <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.19>
3. Глушков А. В. Педагогіка (в тому числі військове навчання та виховання) : конспект лекцій. Одеса : Одеський державний екологічний університет, 2022. 76 с.
4. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика : навч. посіб. Київ : Альфа Реклама, 2021. 364 с.
5. Ключков В. Особливості формування психологічної стійкості майбутніх офіцерів збройних сил України. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. Вип. 70 (6). С. 67-77. URL : <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-70-6-67-77>
6. Jukić M., Malenica L., Đuričić V., Talapko J., Lukinac J., Jukić M., Škrlec I. Long-Term Consequences of War Captivity in Military Veterans. *Healthcare (Basel)*. 2023 Jul 10; 11 (14) : 1993. URL : <https://doi.org/10.3390/healthcare11141993>.
7. Petrechenko S., Kuryliuk Y., Yuryk O. Legal aspects of medical care and rehabilitation of war veterans in Ukraine. *Pharmacology on line*. 2021. Vol 2. P. 1-8.

References:

1. Bondarev H. V., Krut P. P. (2020) *Osnovy viiskovoi psikhologii : navch. Posib.* [Basics of military psychology: a study guide]. Kharkiv : Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. 272 s. [in Ukrainian].
2. Bryndikov Yu. L. (2019) *Kontseptsiia dotsilnosti funktsionuvannia Tsentru kompleksnoi reabilitatsii ta dopomohy uchashnykam boiovykh dii na bazi Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu.* [The concept of feasibility of the Center for comprehensive rehabilitation and assistance to combatants on the basis of Khmelnytskyi National University]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova: Serii 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*. Vyp. 72 [Scientific journal of the M. P. Drahomanov National Pedagogical University: Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects. Issue 72]. Kyiv, Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. P. 82-86. URL : <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-1.19> [in Ukrainian].
3. Hlushkov A. V. (2022) *Pedahohika (v tomu chysli viiskove navchannia ta vykhovannia) : konspekt leksi.* [Pedagogy (including military training and education): lecture notes]. Odessa : Odeskyi derzhavnyi ekolohichnyi universytet. 76 s. [in Ukrainian].
4. Zamotaieva N. V. (2021) *Viiskova pedahohika : istoriia, teoriia, praktyka: navch. posib* [Military pedagogy: history, theory, practice: a study guide]. Kyiv : Alfa Reklama. 364 s. [in Ukrainian].
5. Klochkov V. (2022) *Osoblyvosti formuvannia psikhologichnoi stiikosti maibutnykh ofitseriv zbroinykh syl Ukrainy.* [Peculiarities of the formation of psychological stability of future officers of the armed forces of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu obrony Ukrainy*. Vyp. 70 (6). P. 67-77. URL : <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-70-6-67-77> [in Ukrainian].
6. Jukić M., Malenica L., Đuričić V., Talapko J., Lukinac J., Jukić M., Škrlec I. (2023). Long-Term Consequences of War Captivity in Military Veterans. *Healthcare (Basel)*. Vol. 11, № 14 : 1993. URL : <https://doi.org/10.3390/healthcare11141993>
7. Petrechenko S., Kuryliuk Y., Yuryk O. (2021) *Legal aspects of medical care and rehabilitation of war veterans in Ukraine.* *Pharmacology on line*. Vol 2. P. 1-8

Yu. Popyk. Socialization of personality in the military environment: challenges and prospects

The article provides an in-depth analysis of the process of socialization in a military context, examining the ways in which individuals internalize and reproduce social norms, values and behavioral patterns within a military environment. This study examines the influence of the military environment on personality development, with an emphasis on the formation of leadership qualities, discipline and teamwork. The analysis shows that strict norms and a high level of responsibility in military life contribute to the strengthening of self-discipline and the ability to work effectively in a team. It also considers how these conditions affect the psychological stability of the individual, making military personnel more capable of adapting to stressful situations and solving complex tasks. In addition, the complexities of adjusting to civilian life after military service, including emotional and psychological challenges, are addressed. The emotional and psychological challenges faced by military personnel are complex and multifaceted. This includes various aspects such as the stress and trauma of combat, the development of post-traumatic stress disorder (PTSD), and emotional absence and alienation from family, friends and society. These problems can complicate the adjustment

to civilian life after demobilization, causing additional challenges in the personal and professional spheres. Military personnel often experience a lack of social understanding and support, which can deepen feelings of isolation and loneliness. The article also highlights the importance of support and access to resources for service members. Considerable attention is paid to the study of the impact of military identity on personal development, taking into account ethical and moral aspects. The authors identify key directions for further research that will help to better understand the dynamics of socialization in the military environment, including the influence of cultural factors and individual characteristics on adaptation processes. They also emphasize the need for an integrated approach to solving the identified problems, which would combine psychological, social and structural perspectives, providing a more comprehensive understanding of the impact of military service on the individual.

Key words: socialization, personality, military environment, leadership, psychological stability, social adaptation, military serviceman, personal development.

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2024.97.27>

Савицька А. П., Савицька В. С.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ КУРСАНТАМИ ВЗВО

Сучасна система вищої військової освіти функціонує у нових соціально-політичних умовах, які визначають не лише шляхи та напрями її розвитку, але й актуалізують безпосередньо пов'язані з цими проблемами. Вдосконалення англійської підготовки курсантів в умовах вищого військового навчального закладу зумовлене багатьма чинниками, серед яких важливим є мотивація навчально-пізнавальної діяльності, яка, як доведено численними дослідженнями, є значущим фактором впливу на успішність освітнього процесу в цілому та має прямий вплив на ефективність навчальної діяльності того, хто навчається. Наявний стан сформованості навчально-пізнавальної та професійної мотивації курсантів ХНУПС не відповідає високим вимогам як до якості навчання у військовому виші в цілому, так і до рівня сформованості їх англійської професійної компетентності зокрема. Пошук комплексу заходів, спрямованих на вирішення цього завдання, вбачається нагальною проблемою кафедри. У статті досліджується поняття мотиву й мотивації, їх психологічна природа, наведено аналіз внутрішніх та зовнішніх мотивів як основи формування позитивної мотивації курсанта, показано процес трансформації навчально-пізнавальних мотивів у професійну мотивацію. Проаналізовано принципи, реалізація яких є основою формування оптимальної структури навчальних мотивів. Доведено, що професійна мотивація є вищим ступенем сформованості навчальної мотивації. Окреслено критерії сформованості мотивів навчально-пізнавальної діяльності та визначено педагогічні умови, які ефективно, взаємопов'язано та комплексно сприяють формуванню позитивної мотивації, а саме: проведено аналіз впливу технологій проблемного навчання та активних методів навчання на процес формування та розвиток навчально-професійної мотивації, наголошено на значущості інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) як мотиваційного стимулу та наведено практичні поради щодо їх застосування. Досліджено вплив особистості викладача та його педагогічної майстерності на формування високої мотивації до вивчення авіаційної англійської мови.

Ключові слова: вища військова освіта, мотивація навчально-пізнавальної діяльності, іноземна мова професійного спрямування, педагогічні умови, критерії сформованості мотивації, проблемне навчання, активні методи навчання, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

В умовах військової агресії беззаперечною є зростаюча інтенсивність професійної комунікації офіцерів Повітряних сил України з іноземними партнерами як під час планування бойових завдань, так і під час навчання курсантів пілотуванню іноземних зразків авіатехніки, тож одним з найважливіших завдань навчально-виховного процесу у ХНУПС імені Івана Кожедуба постає проблема інтенсифікації процесу формування англійської комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Пошук комплексу заходів, спрямованих на вирішення цього завдання, є нагальною проблемою НПП кафедри авіаційної англійської мови. Приймаємо за робочу гіпотезу, що мотивація має вагомий вплив на успішність процесу навчання та становлення курсанта як майбутнього офіцера, тож одним із напрямків вирішення поставленої задачі є дослідження процесу формування позитивної мотивації курсантів військового ВНЗ до занять з англійської мови. Наявний стан сформованості навчально-пізнавальної та професійної мотивації курсантів вступає у протиріччя з високими вимогами як до якості навчання у військовому виші в цілому, так і до рівня сформованості їх англійської професійної компетентності зокрема. Це ставить перед кафедрою авіаційної англійської мови нагальну проблему пошуку ефективних шляхів розв'язання такого протиріччя. Вивчення поняття мотивації, психологічної природи, типів та позитивних факторів впливу на процес її формування лягають в основу розробки оптимальних педагогічних умов, які б сприяли підвищенню мотивації до вивчення англійської мови курсантами університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що науковці неодноразово зверталися до проблеми формування позитивної мотивації до навчання, акцентуючись на різних аспектах цього